

ČAZIM SADIKOVIĆ

DECENTRALIZACIJA VLASTI I DEMOKRATIJA

I

Mada je intenzivni – i na momente – burni proces decentralizacije vlasti u nas već »završen« u tom smislu što je »proizveo« izvjesne nove oblike lokalne vlasti i što je doveo do značajnih promjena u strukturi i organizacijskoj uredenosti svih naših osnovnih demokratskih institucija, naša politička misao nije, još uvijek, uložila ozbiljniji napor u pravcu teorijskog preispitivanja i ocjene »rezultata« tog delikatnog procesa. Posebno veliki propust je učinjen time što *decentralizacija vlasti* nije, još uvijek, uložila ozbiljniji napor u pravcu teorijskog preispitivanja i ocjene »rezultata« tog delikatnog procesa. Posebno veliki propust je učinjen time što *decentralizacija vlasti* nije na valjan način dovedena u vezu sa *demokratijom*, što dakle, nije pažljivije ispitana njena demokratska suština, nego se ona, uglavnom – sasvim olako i nekritički – uzima kao sinonim razvitka demokratije odnosno – realizacije Marxovog koncepta »odumiranja države.«

Decentralizacija vlasti u suvremnjem građanskom društvu zaista se, u osnovi, poklapa sa njenom demokratizacijom, ona teče paralelno sa demokratizacijom države, pa je stoga u pravu Burdott kada ističe da decentralizacija »produžava precizira i oživljava demokratiju« (Traité de science politique, II 340). Ta podudarnost između decentralizacije vlasti i demokratije rezultat je, međutim, sve intenzivnijeg angažovanja države u sferi društveno-ekonomskih odnosa, tj. napuštanja, pod pritiskom sve izrazitijih zahtjeva širokih društvenih slojeva, »neutralne« pozicije koju je država tokom prošlog vijeka, u duhu filozofije »nachtwechterstaat«-a, zauzimala prema tim odnosima. Decentralizacija, u ovom kontekstu, predstavlja je dosta efikasno način da se državi skrene pažnja na banalna pitanja ljudske egzistencije, da se liberalna država prinudi da, makar i u ogradama privatne svojine, ostvaruje adekvatniju, snošljiviju društvenu klimu za sve pripadnike društva, da, dakle, ublažava suprotnosti koje proizlaze iz stvarne društvene nejednakosti. A ovo svojevrsno aktiviranje i svestranije angažovanje države na rješavanju os-

novnih društvenih pitanja svakako je identično sa njenom postepenom demokratizacijom, jer liberalna država – koja se, uzgred rečeno, oštro protivi ideji decentralizacije – nedemokratska je upravo zato što se drži »po strani« od postojećih društvenih odnosa, što se prema društvu odnosi kao prema pretpostavki »koja ne podliježe daljnem obrazlaganju« (Marx).

Kada se, međutim, pođe od toga da je vlast u socijalističkom društvu, tj. skupština animirana partijom proletarijata, od početka, aktivna, stvaralačka, humano određena-dakle, po svemu suprotna pravoj, klasičnoj ili »političkoj vlasti« – onda se samo po sebi nameće pitanje da li onda decentralizacija te vlasti ima isti tok i isti demokratski smisao kao i decentralizacija u građanskom društvu.

Ako je, naime, vlast orijentisana u smislu ostvarenja interesa proletarijata – koji je identičan sa pravim interesom svakog pripadnika društva – kada je u punoj mjeri angažovana u stvaranju neophodnih socijalnih osnova »prve demokratije«, onda je ona, bez obzira na to u kojem se obliku ili stadiju razvitka nalazi, suštinski demokratska, što znači, njen *centralizovan* oblik, koji je naročito u početku jako izražen, ne znači ništa negativno, ademokratsko, patološko. Vlast se osniva činom »zauzimanja političke vlasti od strane proletarijata« (Marx), a koja je, po prirodi manje-više centralizovana postavljena-između ostalog i radi adekvatnog kontakta sa partijom proletarijata – znači identitet interesa njenih neposrednih animatora i društva u cjelini, znači, u stvari, efikasno i racionalno organizacijsko postavljanje radi ostvarivanja svojih poznatih uzvišenih revolucionarnih zadataka. Ovo se, u najvećoj mjeri, ogleda u svojskom angažovanju na tome da se što pouzdanije i energičnije postavi problem stvaranja društvene jednakosti – umjesto pravne jednakosti u granicama koje ostaju, uglavnom akcije i zadaci vlasti u građanskom društvu – te da se tako ostvari stabilnost demokratije koja podrazumijeva i njen harmoničan razvitak. Vlast, dakle, u socijalističkom društvu, suprotno anarhističkim stavovima, mora biti maksimalno angažovana na realizaciji pravnih interesa »sviju« na bazi društvene svojine, što je, istovremeno, jedini siguran barometar za mjerenje one društvene klima koja je realni oslonac jedne demokratije.

Dok se, dakle, u građanskom društvu može govoriti o demokratizaciji vlasti, onda kada je ona u fazi decentralizacije, u socijalističkom društvu taj princip nema isti značaj prosto zato što je vlast, *od trenutka «osnivanja»*, u najvećoj mogućoj mjeri demokratska – kada se, razumljivo, demokratija mjeri na marksistički način, tj. prema stvarnoj akciji datih političkih ustanova. Jer, ako je stvarna akcija vlasti animirana zajedničkim interesom, koji njenim epohalnim aktom »ekspropriacije ekspropriatora«, dobija svoju realnu zasnovanost, decentralizacija ovdje ne može biti shvaćena kao »otimanje« kompetencija te vlasti, i način njenog vezivanja za tlo realnih društvenih odnosa, za njenu demokratsku akciju, pa stoga ni decentralizacija – kako ćemo to još vidjeti – ne mora ni biti identična sa demokratijom – ona krije potencijalne mogućnosti za jedno nedemokratsko ispoljavanje, za jedan raskorak sa »istin-skom demokratijom« u mjeri u kojoj je ova već realizirana u društvu.

II

Ako se uzme da je vlast, makar i u svom »centralizovanom« ustrojstvu, maksimalno demokratska, onda se, normalno, može postaviti pitanje potrebe i opravdanosti njene decentralizacije.

Osnovno što u u odgovoru na ovo pitanje treba istaći i od čega treba poći jeste da, kod normalne funkcije vlasti u socijalističkom društvu, društveni procesi i promjene, »izazvani« i pokrenuti jednom normalnom funkcijom vlasti u socijalističkom društvu, poslije ne mogu a da i sami ne vrše određen utjecaj na tu vlast, na njenu strukturu, organizaciju i društveni domašaj. Novi društveni odnosi koji se u tim uslovima stvaraju, nameću i sami potrebu za takvim formalnim ustrojstvom vlasti koje će omogućiti izražavanje u sferi vlasti svega onoga novog što se kreira na tlu društvenih odnosa, na što je, zapravo, i usmjerena oštrica akcije osnovnih faktora revolucije u njenoj postoruznoj etapi. U stvari, poslije izvjesnog vremena uočava se određeno »povratno« djelovanje društva, revolucionisani društveni odnosi traže pogodne, tom, u izvjesnoj mjeri, transformisanom društvu adekvatne oblike vlasti. Kada se ovo provede na uobičajeni politički jezik, onda to znači da umjesto centralizovane vlasti, koja je za određen period nametnuta samom potrebom revolucionarnog razlaganja postojećeg, »zatečenog« društva, dolazi do decentralizacije te vlasti, tj. organizacijskih promjena koje pružaju mnogo više mogućnosti da dođe do izražaja upravo nova etičko-socijalna orijentacija vlasti u socijalističkom društvu.

Vlast u svom prvobitnom obliku, kod pravilne interpretacije zajedničkog interesa, tj. kod pravilnog vršenja svoje nezamjenjive revolucionarne uloge, priprema teren za jedno novo, dotad nepoznato učešće »sviju« u poslovima od opšteg značaja, angažovanje koje se, i po svom intenzitetu razlikuje od »vršenja« narodne suverenosti u krilu građanskog društva. U ostvarivanju ove svoje revolucionarne socijalne funkcije vlast svakako mora biti dovoljno čvrsta i postojana da bi, u vrijeme naročitih intenzivnih socijalnih previranja, obezbijedila kontinuiran i harmoničan razvitak novog društva, što znači da ona mora biti i *suštinski demokratska*, tj. da se energično i na najbolji način, zalaže za ostvarenje jednakosti i slobode kao stalnih ideala socijalizma. Po svojoj strukturi ta vlast mora da bude dovoljno prostrana da omogući, u svakom trenutku, da primi u vlastite okvire, one društvene izdanke koji se razvijaju upravo kao rezultat vlastite akcije, da održava i razvija osnovno demokratske institute i da neprestano svodi, na što je moguće manju mjeru, inerciju izvršne vlasti koja, upravo u ovakvim okolnostima, može vrlo lako da zauzme mjesto i izgled prave vlasti. Ovakva jedna mobilna, pre-nabregnuta organizacija vlasti, podređena dinamičnim stremljenjima revolucionarnih snaga – stvorena na bazi pretpostavke da su njeni osnovni nosioci pravi tumači interesa proletarijata odnosno zajedničkog interesa – u to mobiliku ostvaruje svoje zadatke oko revolucionarne preobrazbe »zatečenog« društva sve dok se u samoj društvenoj sredini ne ispolje indicije da je ovaj proces permanentne revolucije moguće efikasnije nastaviti na drugi način, dok se na tlu društvenih odnosa ne ukaže mo-

gućnost za jedno drugačije angažovanje vlasti, dok ti novi odnosi ne naznače potrebu jedne nove organizacijske postavljenosti vlasti, njenog širenja koje znači povećani prostor za šire učešće pojedinaca u njenoj djelatnosti, ali, istovremeno, i povećanje njene mogućnosti da potpuno i temeljitije ostvaruje osnovne ideje socijalističkog pokreta.

U socijalističkom društvu, dakle, *decentralizacija* je nametnuta prirodnom i logikom funkcije vlasti, samo vlast mora, ako stvarno djeluje u zajedničkom interesu, da pristupi decentralizaciji, ma koliko ona, pored nesumnjivih prednosti, dovodila do niza poteškoća. Decentralizacija vlasti normalno, nije samo sebi cilj, ona je način da se otklone određeni nedostaci koji se, prije ili kasnije, moraju ispoljiti u djelovanju vlasti usljed njene centralne strukture. Ako je vlast istinski humano orijentisana, ako je podešena tako da uspješno ostvaruje pravi interes svakog pripadnika društva, onda je *decentralizacija njena logična i nužna posljedica*. Dok je, u stvari, centralna organizacija vlasti uslov ostvarenja socijalne revolucije, dotle je decentralizacija neizbježna posljedica upravo takve njene orijentacije i funkcije, jer je to struktura podešavanja novonastalim promjenama na tlu društvenih odnosa.

Pitanje, dakle, nije u tome da se bira između centralizacije i decentralizacije *neizbježna* onda kada je vlast stvarno inspirirana zajedničkim interesom – nego se radi o tome da se taj suptilni proces izvodi na najbolji način, tj. da se u punoj mjeri iskoriste njegove *velike prednosti* koje upotpunjavaju humani sadržaj vlasti u socijalističkom društvu, a da se, istovremeno, što je moguće energičnije, otklone sve opasnosti koje, kako ćemo vidjeti, mogu doći usljed nekontrolisanog ispoljavanja probuđenih društvenih procesa – da se održi, i u uslovima široke razuzdanosti organizacije vlasti, njena humana inspiracija i suština. (Vid. o ovome naše »Osnovne teorije vlasti u socijalističkom društvu«, Izd. Univerziteta u Sarajevu, 1967. godine).

III

Pošto karakter i smisao decentralizacije tijesno ovise o karakteru vlasti, nužno je, svakako, unijeti više svjetla u to pitanje, pošto su izgleda tu i najveći nesporednosti. Ako bi se, u stvari, pokušalo ukratko ukazati na osnovni nedostatak našeg shvatanja vlasti i demokratije – a koji je istovremeno od bitnog značaja i za pravilno postavljanje problema decentralizacije vlasti – onda bi to bila činjenica da država u nas, suprotno svim revolucionarnim tradicijama, nije teorijski i praktično, raščlanjena na svoje sastave protivrječne dijelove, na skupštinu i izvršnu vlast, dakle, na vlast i sredstvo skupštine. Država se uzima kao cjelovita pojava, jedinstvena organizacija koja može imati samo razne funkcije, čime je, u osnovi, prihvaćen jedan pogled na državu koji je karakterističan za suvremenu građansku misao. Pri tome, sasvim razumljivo, niti je adekvatno shvaćen niti je adekvatno primijenjen Marksov odnosno uopće revolucionarni metod u razmatranju države i politike. (Vid. Problemi narodne suverenosti kod Marksa, »Pregled«, 7–8/65.)

Pokazalo se da svako negiranje liberalističke demokratije nema nužno i pravu demokratsku-humanu inspiraciju, a ovdje je upravo interesantno – mada i u najkraćim crtama – ukazati na poziciju i pravi smisao Hegelovih političkih shvatanja, jer tu, u našoj misli, postoje mnogi nespornosti i neshvatanja, naročito kada se tu traže pravi korijeni Marksove misli. Hegel je, također – kako to i sam izričito naglašava u »Dijalektici«, – objeručke prihvatio Russov koncept »opšte volje« – koji je svakako *conditio sine qua non* svake negacije liberalizma – ali krajnje konsekvence njegove primjene tog principa su – suprotno rusovskim revolucionarnim tradicijama – posve nedemokratske i reakcionarne. Dok u svojoj Filozofiji prava, u odjeljku o zakonodavnoj vlasti (301) ističe da narod nije u stanju da spozna i štiti svoje prave interese – da on »izražava dio koji ne zna šta hoće« – Hegel striktno slijedi Russovu osnovnu misao; ali kada, nažalost u istom paragrafu, interpretaciju »opšte volje« rezerveše za pripadnike izvršne vlasti (»vlade«) – ističući da »najviši državni činovnici imaju nužno dublji i sveobuhvatniji uvid u prirodu ustanova i potreba države... pa mogu i bez staleža činiti ono najbolje...« – Hegel se naglo izdvaja iz revolucionarnog toka demokratije i pada znatno ispod nivoa Russove revolucionarno-demokratske misli. Jer, »svetost« vlasti u rusovskoj koncepciji koju decenijama bjesomučno napadaju liberali, u biti je duboko demokratska pošto je ograničena na skupštinu – glas skupštine, prema Rusou, jest »glas Boga na zemlji«. (*Considération sur le gouvernement de Pologne, Ch. VI*). Hegel je, međutim, tu »svetost« vlasti proširio na državu – država u cjelini je postala »božanska ideja« – pa je, uz primat koji je dat izvršnoj vlasti u okviru te države, omnipotencija države u Hegelovoj koncepciji mogla značiti samo omnipotenciju izvršne vlasti ili »birokratije« – ako se poslužimo izrazom kojim je Marx, po ugledu na francusku političku misao, označio pripadnike izvršne vlasti (a ne i pripadnike skupštine).

Marks, svakako, *nije propustio* da, oslanjajući se na rusovske revolucionarne tekovine, istakne jasno ovu osnovnu slabost Hegelove političke filozofije i da, istovremeno, revalorizira odredbe o revolucionarnoj-demokratskoj ulozi skupštine nasuprot reakcionarnoj društvenoj poziciji i tendenciji »vlade«. Pri tom je Marx vrlo uvjerljivo dokazao da je »vlada«, suprotno Hegelovom shvatanju, sposobna samo za »retrogradne revolucije, odnosno reakcije« (Kritika Hegelove filozofije države i prava) i da je sloboda u društvu najugroženija onda kada se izvršnoj vlasti pruži mogućnost da interpretira »opštu volju«. Monstruozni razvitak izvršne vlasti u vidu modernih totalitarnih sistema – hitlerovskog ili staljinskog tipa – potvrdio je, više nego jasno, ove osnovne Marksove stavove – i eto zašto, uzgred rečeno, žestoko greši Bertrand Russell kada zaključuje da je Hitler »izdanak Rusoa«. (Istorija zapadne filozofije).

Kod nas se danas uveliko govori o procesu »odumiranja države« (detatizacija), ali, u vezi sa ovim što je naprijed rečeno, nije na adekvatan način objašnjena uloga i sadržaj države u socijalističkom društvu, nije podrobnije objašnjen karakter snaženja države (ili etatizma) u vremenu koje slijedi »zauzimanje« vlasti, što je svakako nužna pretpostavka razumijevanja detatizacije, koja u odnosu na taj proces ima svakako su-

protan karakter. Jer, u duhu ovog što je istaknuto, a provjeravajući i analizirajući praksu dosadašnjeg razvitka vlasti u socijalističkom društvu, dolazimo da zaključka da *centralizacija* po »osvajanju« vlasti nije značila snaženje države kao države, nego snaženje izvršne vlasti, a mi smo izvršnu vlast, po ugledu na savremenu buržoasku misao, uzeli sasvim pogrešno kao državu u cjelini. Ako, naime, pogledamo savremenu buržoasku misao, onda nije teško zaključiti da se današnje opšte *snaženje izvršne vlasti* – i, s tim u vezi, prigušivanje funkcije parlamenta – redovno predstavlja kao *snaženje države* (»etatizma«), mada je očito da bi snaženje države kao države, u smislu ovog što je istaknuto, značilo održanje njenih početnih proporcija, tj. *linearno snaženje* i izvršne vlasti i parlamenta, što u praksi svakako nije slučaj. Tako se i u našu misao uselilo uvjerenje da je Staljinov period bio označen snaženjem države, iako već i površna analiza pokazuje da je to bilo vrijeme kada je izvršna vlast, u svom enormnom jačanju i grananju, dostigla upravo čudovišne razmjere.

Analogno tome, ni »odumiranje države« ne može biti *linearno odumiranje* (ili smanjenje značaja) i izvršne vlasti i skupštine. Takvo jedno frontalno, vulgarno negiranje države (uzimajući ovo strogo uslovno, jer ta organizacija, animirana pravim zajedničkim interesom očito, od početka, nije država u pravom smislu riječi – ukoliko se, naravno, radi o jednom normalnom socijalističkom razvitku) nužno *stvara jaz* između te, u osnovi, revolucionarne vlasti koja postoji u društvu i organa lokalne vlasti (samoupravljanja) koji se u tom procesu formiraju, što je od neprocjenjive štete i za te organe i za zajednicu u cjelini. Ako se, dakle, ne vodi računa o ovom razlikovanju unutar »države«, tj. ako proces »odumiranja države«, ne karakteriše, s jedne strane, *snaženje skupštine* (Republičke i Savezne) onda organi vlasti koji se stvaraju njenom decentralizacijom ostaju bez blagotvorne pomoći te »centralne«, revolucionarne vlasti čime se, svakako, u uslovima nedovoljne revolucionarnosti društva, stvaraju velike opasnosti za cijeli daljnji socijalistički razvitak, čime se, zapravo, stvara osnova za *prevlast izvršne vlasti* i u tim organima, što sve zajedno znači *multipliciranje svih onih negativnih pojava koje mi vezujemo obično za »etatizam«*. Jer, bez obzira na stepen decentralizacije ili razuđenosti vlasti u našim uslovima potrebno je neprestano da se brinemo o ovoj podjeli – ne iz nekih formalnih razloga – nego da bi se dao *primat skupštini* kao reprezentantu socijalističke demokratije i zajednice uopšte. Proces »odumiranja države« danas može značiti samo otklanjanje svega onog negativnog i nehumanog što se javlja neminovno usljed prevlasti izvršne vlasti, iz čega proizlazi da, uklanjajući ekspanziju izvršne vlasti, treba da se napravi, stvori životni prostor za procvat skupštine – na svim nivoima. A tada će, samo po sebi, otpasti jedno nakaradno shvatanje koje se uvrijedilo u nas da opštinska skupština (u okviru organa samoupravljanja) predstavlja, ne' različiti (određeni) stepen ili nivo vlasti koja postoji u nas, nego da se radi o novoj prirodi, novom kvalitetu u odnosu na one organe vlasti koji su, baš usljed svoje humano-revolucionarne orijentacije, i »stvorili« takve organe.

IV

Teorijski gledano, ma koliko da decentralizacija vlasti treba da bude u vezi sa »revolucionisanjem« društvene podloge, sa izvjesnim pripremanjem šireg kruga pojedinaca za bavljenje određenim poslovima, iako moraju postojati principi *odmjerivosti* i *postepenosti* u decentralizaciji, tj. određena srazmjera između stepena socijalne revolucije i inauguracije novih političkih ustanova (novih u organizacijskom smislu), ipak je potrebno istaći da ne postoje egzaktni načini utvrđivanja takvog stanja. Već i letimičan uvid u istoriju političkih ustanova uvjerava nas da su demokratske institucije uvijek »išle« ispred društvenih odnosa, tj. bile kreirane prije adekvatnih, odgovarajućih društvenih odnosa, da je, bez obzira na brigu da se ispita mogućnost društvene podloge za prihvatanje novih oblika vlasti, koji nose obaveze i odgovornosti koje sa sobom nosi ovaj proces, da se nije čekalo – niti se moglo čekati – na potpuno sazrijevanje društvenih uslova. Društvene i političke ustanove redovno su prethodile odgovarajućim društvenim odnosima, prosto zato da bi, s vremenom, i same pripomogle stvaranju uslova za puniji vlastiti život. A ako se u duhu ove jedne opštepriznate logike u kreiranju ustanova vlasti, tj. demokratije, sagledaju naši naponi ka decentralizaciji (ili i uopšte samoupravljanju), onda se mora zaključiti da su *neosnovani* i *bespredmetni prigovori* da je decentralizacija u nas »preuranjena«, da ne postoji određena pripremljenost, da nisu sazreli društveni uslovi.

Princip da kreiranje novih političkih ustanova može ići – i jedno ide ispred odgovarajućih socijalnih uslova, nikako ne znači, međutim, i to da su njihovim inaugurisanjem sve stvari postavljene na svoje mjesto. Ovdje je, upravo, zbog gore rečenog potreban krajnji oprez, mada je konstituisanje i razrađivanje ovog procesa velik napredak, potvrde jedne intencije vlasti koja je, u osnovi, demokratska, ovo sve zajedno predstavlja veliku obavezu za »kreatore« tih institucija, jer one vrlo lako mogu dovesti do mnogih »glavobolja« na širokoj skali od tihog korozivnog djelovanja do anarhizma kao najpoznatijeg »rastvarača« demokratije, i demokratski orijentisane vlasti. Samo od uspjehnosti kasnijih napora koji se sukcesivno izvode, a koji su usmjereni na nadzor i kontrolu, na »usmjeravanje« uz maksimalno moguću vlastitu inicijativu i akciju, zavisi efikasnost, uspjehnog i demokratskog i opravdanost novostvorenih političkih institucija.

Ma koliko da je, potrebno poštovati princip *postepenosti* u razvitku ustanova vlasti – ili demokratskih institucija, ako se s tog aspekta pogledaju – izlazi, dakle, jasno da se ne radi o tome da se demokratizacija neprestano odgađa »za bolja vremena«, nego da je u procesu »uključivanja« u institucije vlasti upravo potrebno, najprije izgraditi određene organizacijske okvire za jedno novo ispoljavanje društva – sve većeg broja njegovih pripadnika na planu javnih poslova. Evolucija vlasti u smislu decentralizacije – što je prirodan tok vlasti u socijalističkom društvu, dolazi, jednim dijelom, kao posljedica revolucionisanja društvene podloge, a jednim dijelom, ona je *polazna osnova za daljnje revolucionisanje sredstava* daljnjeg izvođenja, neprestano podsticanje socijalne

revolucije koja je identična sa procesom dograđivanja socijalističke zajednice. Ali, upravo zato što to treba da bude šira polazna osnova za daljni progres u sferi društvenih odnosa, i što to, razumljivo, ne pretpostavlja potpunu spremnost našeg *društva* da na svom nivou, na pravi način, obavlja ono što treba da bude u zajedničkom interesu, povećava se i odgovornost vlasti u prvobitnom obliku koja treba da, mnogo intenzivnije, »pomaže« organe nastale vlastiom decentralizacijom, jer, ma koliko su stvaranjem tih organa ojačale mogućnosti vlasti u cjelini da djeluje u smislu svojih osnovnih teorijskih određenja, ona je i znatno »proširena«, pa je, kao takva, izložena većim iskušenjima i opasnostima.

Ovo eruptivno, naglo angažovanje u poslovima opšteg značaja može, razumljivo – sa gledišta našeg osnovnog pitanja – da predstavlja *opasnost za demokratsku orijentaciju vlasti*, i može izazvati čitav niz poteškoća, ako nije praćeno adekvatnim *angažovanjem vlasti u cjelini* (iza koje stoje faktori »usmjeravanja«), tj. ako se ne ulažu potrebni napori da se otklone nedostaci koji se javljaju kod ovakvog angažovanja u vlasti i demokratiji. Intervencija vlasti u prvobitnom obliku ili »centralne« vlasti (podrazumijevajući pod tim, s obzirom na naše federativno uređenje, republičku i saveznu skupštinu), ima između ostalog, i karakter »školovanja« ili »osposobljavanja« za učešće u poslovima koji su, svakako, delikatniji od onih poslova koje su ranije, u okviru moderne demokratije, obavljali. Bez ove odgovarajuće permanentne intervencije centralne vlasti decentralizovani organi mogu; svaki za sebe, krenuti linijom raznih posebnih interesa, čime se počinje na horizontu ocrtavati avet dezintegracije kao jednog od najžešćih neprijatelja »istinske demokratije«.

V

Ako se u svjetlu ovih teorijskih premisa sagleda detaljnije, preciznije *organizacijska struktura* naše lokalne vlasti, onda neće biti teško uočiti da ona, pored niza izrazitih predosti – prije svega, omogućava *povećane inicijative, angažovanje, interesovanja, omogućavanja* širem broju pojedinaca da ispolje svoje sposobnosti i mogućnosti na polju »javnih« poslova – naša lokalna vlast pokazuje i niz nedostataka. Na nivou lokalne vlasti pojavio se »u malom« osnovni problem svake suvremene vlasti, tj. dominantna uloga izvršne vlasti, njeno snaženje, grananje i potiskivanje u drugi plan opštinske skupštine kao centralnog demokratskog organa na lokalnom nivou. Naime, prenošenje nadležnosti na lokalnu vlast, u uslovima nedovoljne »revolucionisanosti« a bez adekvatne stalne intervencije republičke (i savezne) skupštine, pružilo je veliku mogućnost za jačanje aparata izvršne vlasti, što u osnovi koincidira sa povećanom mogućnošću za razne *zloupotrebe* koje znače korištenje datih prerogativa vlasti na štetu onih kojima je ta vlast deklaracijski i programski, upravo, morala biti »bliža«. A ovo snaženje izvršne vlasti nužno vodi ka postepenoj stvarnoj paralizi skupštine, tako da izvršna

vlast postaje praktično (lokalna) vlast. Uslijed ovakvog razvoja i tendencije izvršne vlasti, javljaju se specifične »deformacije« i već sada je moguće navesti neke najfrekventnije »patološke« pojave na tkivu lokalne vlasti kao što su neptizam, protekcionaštvo, primitivizam, korupcija, itd.

Decentralizacija je, prema tome, pružila izvanrednu šansu upravo organu koji je po svojoj poziciji nedemokratski, konzervativan, neobično sklon da se ponaša neposlušno, da se, ne samo emancipuje od skupštine, nego i da ovu, na tih i skoro neprimjetan način, asimilira i praktički pretvori u vlastiti dodatak. Izvršna vlast je pokazala veliku umješnost u nastojanju da, pod plaštom samoupravljanja i učešća »sviju« u vlasti, postojeće demokratske tokove podešava tako što odgovara njenim partikularnim interesima, pa je, u stvari, pravdanje svake vlastite akcije »svetošću« samoupravnih prava radnih ljudi, postalo najkarakterističnija crta mentaliteta naše lokalne izvršne vlasti.

Ekspanzionističke tendencije izvršne vlasti na ovom nivou olakšane su time što su naši lokalni organi vlasti izloženi, još uvijek, mnogim razarajućim i destruktivnim utjecajima raznih spektar oblika korupcije (ovdje se ima u vidu korupcija u politikološkom smislu, tj. svako djelovanje u smislu posebnog, partikularnog interesa, dakle, »na štetu zajednice« upravo najširi. A izvršna vlast na ovom nivou je upravo »najistureniji« organ, koji se stara o primjeni opštih regula na »pojedinačne slučajeve«, kako to inače radi izvršna vlast, koji je, dakle, u najneposrednijem dodiru sa »društvom« te je, kao takav, izložen velikim nasrtajima i iskušenjima.

Skupština na nivou »komune« još uvijek ne može da uspješno drži »na uzdi« vlastitu administraciju, da od izvršne vlasti napravi poslušno oruđe, koje bi bilo stvarno faktor održanja slobode, demokratije, samoupravljanja, koja bi, dakle, bila nezamjenljiva pomoć i podrška čovjeku. Problemi koji nastaju iz prevlasti izvršne vlasti mogu se uspješno liječiti snaženjem i osposobljavanjem lokalne skupštine, starenjem o poboljšanje njenog sastava, njenih mogućnosti, njene organizacijske strukture i efikasnosti. Uporedo, tu mora da se osjeća intenzivniji utjecaj republičke (i savezne skupštine), da se ostvari jedno finije podešavanje i uređivanje ravnoteže, koordinacije i saradnje. Decentralizacijom je proširen front vlasti – vlast je, dakle, sposobnija da obavlja svoju revolucionarnu funkciju – ali ne treba zaboraviti da je povećanje i »napadnuta« površina, pa je potrebno da se najpažljivije doradi ono što je započeto da se pokaže velika budnost i nadzor nad djelatnošću novoformiranih organa vlasti, da im se ukazuje potrebna pomoć, da se interveniše, najčešće sredstvima koja stoje na raspolaganju vlasti, imajući uvijek na umu da sâmo »društvo« neće biti dovoljno da spontano preboli nedostatke koje pokazuju ovi organi. U prirodi je socijalizma »intervencija subjektiviteta«, a ona nigdje nije potrebnija nego na ovom domenu, pošto se tu najmarkantnije izražavaju spontani impulsi društvene sredine, koji, normalno, vrlo često nisu u skladu sa zajedničkim interesom – pošto, najčešće, nosioci ove djelat-

nosti ne mogu da ga utvrde, a nekad i ne pokazuju da to čine. Nosioci lokalne vlasti najčešće se zanose posebnim interesima lokalne zajednice (uveliko se govori o komunalnom interesu), a nekad postoji uvjerenje da je beskompromisno i bezobzirno zastupanje interesa komune nužno identično sa interesom socijalističke zajednice kao cjeline.

VI

Imajući u vidu opšte karakteristike vlasti, te suštinu procesa njene decentralizacije, normalno je da se kod lokalne vlasti kumuliraju, najprije, poteškoće koje inače prate vlast, a onda posebno problemi, koji su, na izvjestan način, specifični, jer su ovi organi, (uslijed svoje veće približnosti temeljnim društvenim odnosima), izloženi i posebnim destruktivnim utjecajima. Taj najneposredniji kontakt sa društvenim tлом daje, s jedne strane, spontanu snagu postojećoj vlasti u cjelini, čini je mogućnijom i sveobuhvatnijom, ali, istovremeno djeluje, destruktivno, ademokratski, protivno zajedničkom interesu kao osnovnoj inspiraciji vlasti u jednom socijalističkom društvu.

Ovdje je, dakle, najvažnije istaći *moćnost raskoraka* između decentralizacije i »prave demokratije«, tj. demokratije koja se cijeni, ne po broju učesnika ili idealnim određenjima, nego na nov, revolucionaran način – po stvarnoj efikasnosti i etičkoj određenosti skupštine kao vlasti, po *intenzitetu njene angažovanosti* u realizaciji osnovnih principa socijalizma. Upravo zato, vlast – tj. sistem skupština koji karakteriše naše društvo – bez obzira na intenzivnost decentralizacije, treba, kao cjelinu, da ostvaruje ona uzvišena načela koja proizlaze iz njene najdublje prirode, što znači da, bez obzira ni neprestano aktiviranja organa vlasti koji nastaju njenom decentralizacijom, vlast uopšte – uglavnom, onaj dio vlasti koji se obično neadekvatno naziva »centralna« vlast – neprestano mora da vrši i ostvaruje svoje osnovne zadatke u mjeri u kojoj to nije moguće lokalnim organima vlasti, pošto njima stvarno danas – a niti u dogleđno vrijeme – nije moguće da rješavaju poslove iz svog domena u zajedničkom interesu.

A ako se, s pravom, polazi od uvjerenja da lokalna vlast ne može, usljed svoje specifične pozicije i strukture, da svoje osnovne probleme postavlja na način koji bi većinom bio u saglasnosti sa zajedničkim interesom – a koji iz ovog ugla znači jednakost i slobodu svakog pripadnika socijalističke zajednice, bez obzira na pripadnost lokalnoj zajednici – izlaz nedvosmisleno jasno da je dužnost vlasti u prvobitnom obliku – dakle, i Saveza komunista, – da svoju aktivnost podesi tako da se, s jedne strane, omogući ispoljavanje spontanih inicijativa koje imaju neizmjeran demokratski značaj u jednom socijalističkom društvu, da omogući svestrano angažovanje na realizaciji dobra »komune«, da se ispolji jedna neslućeno velika društvena energija, ali da se, s druge strane, ovi procesi orijentišu i usmjere tako da ne budu, ni u jednom momentu, divergentni sa etičkim principom zajedničkog interesa.